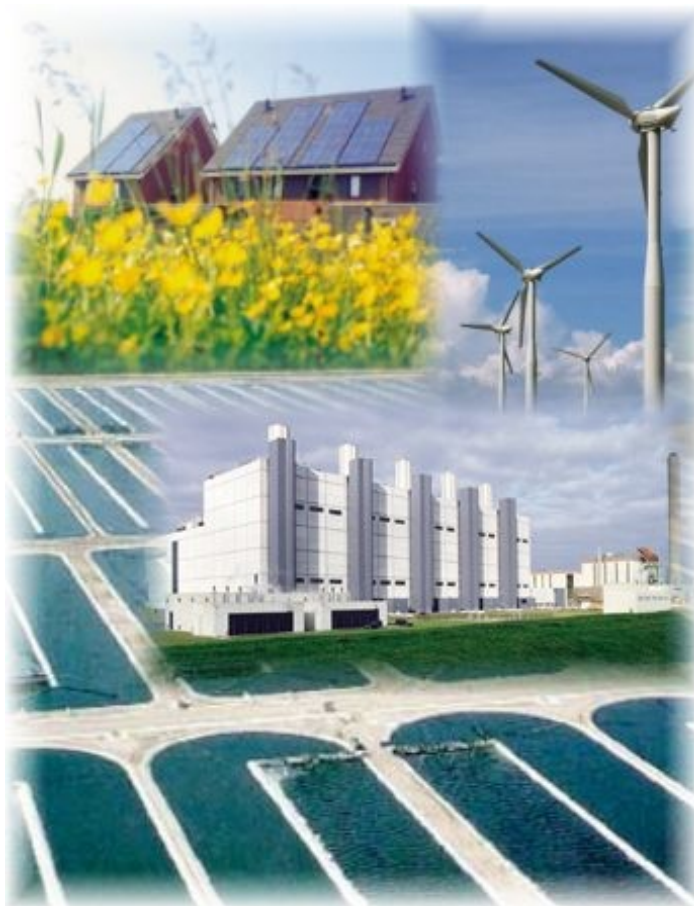

Visie op het Energierapport 2011

"Voor niets gaat de zon op"

Opgesteld door:
CDA Duurzaamheidsberaad
Vakgroep Energie

Aangeboden aan:
Minister van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
CDA Tweede Kamer fractie
CDA Wetenschappelijk Instituut

Versie: oktober 2011

CDA ●●●●●
Duurzaamheidsberaad ●

Inhoudsopgave

SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN.....	1
<i>Klimaat- en Duurzaamheidsbeleid.....</i>	<i>2</i>
<i>Route naar 14% duurzame energie in 2020.....</i>	<i>3</i>
<i>Marktdenken.....</i>	<i>3</i>
<i>Aanbevelingen.....</i>	<i>3</i>
INLEIDING.....	6
ENERGIEBELEID, EEN KADERSCHETS VOOR NEDERLAND.....	7
HET ENERGIERAPPORT 2011, VISIE PER HOOFDSTUK.....	10
1. AMBITIE.....	10
2. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN.....	12
3. ENERGIE IS ECONOMIE.....	15
4. RUIMTE VOOR ALLE ENERGIE-OPTIES OP WEG NAAR 2050.....	16
4.1 <i>Uitbouwen aandeel hernieuwbare energie en stimuleren CO2-afvang en opslag.....</i>	<i>16</i>
4.1.2. <i>14% hernieuwbare energie in 2020.....</i>	<i>17</i>
4.1.3. <i>Stimuleren van CO2-afvang en opslag.....</i>	<i>19</i>
4.2.1 <i>Gas.....</i>	<i>19</i>
4.2.2. <i>Kernenergie.....</i>	<i>20</i>
4.3.1. <i>Robuust ETS-systeem.....</i>	<i>21</i>
4.3.2. <i>Werking van de elektriciteitsmarkt: grijs en groen gaan prima samen</i>	<i>21</i>
4.3.3. <i>Handhaving huidig beleid: geen financiële stimulering van fossiele brandstoffen.....</i>	<i>22</i>
5. VERBETEREN VAN DE ENERGIE-EFFICIËNTIE	23
5.2 <i>Green Deal.....</i>	<i>23</i>
5.4 <i>Transportsector.....</i>	<i>24</i>
5.5. <i>Gebouwde omgeving.....</i>	<i>25</i>
6. ADEQUATE INFRASTRUCTUUR EN VERSTERKEN MARKTEN.....	26
6.2.2 <i>Verruimen mogelijkheden participatie landelijk netbeheerders.....</i>	<i>27</i>
6.3 <i>Extra investeringen in transportcapaciteit.....</i>	<i>27</i>
6.5 <i>Minder lasten voor overheid en sector.....</i>	<i>27</i>

FOTOCOLLAGE VOORBLAD

Met de collage worden de belangrijke ontwikkelingen gesymboliseerd. Een moderne conventionele centrale omringd door algen voor de CO₂ afvang en een grote rol voor wind- en zonne-energie.

CDA Duurzaamheidsberaad

Vakgroep Energie

Projectleider: Ir. Erik W. Tilanus

Eindredactie: N. van der Stappen, E.W. Tilanus

Tel.: 0343 517007

Email: erik.tilanus@planet.nl

Het CDA Duurzaamheidsberaad is een platform van CDA-leden dat binnen de partij de voortdurende aandacht vraagt voor duurzaamheid.

Secretariaat: Galileiplantsoen 48, 1098NB Amsterdam, tel.: 020 – 6928487, E-mail: timstok@timstok.nl

Samenvatting en aanbevelingen

Met het Energierapport 2011 presenteert het kabinet zijn visie op het energiebeleid in de komende decennia. Een centraal element daarin is de ambitie om in 2050 80 tot 95% CO2 reductie te bereiken. Het CDA Duurzaamheidsberaad onderschrijft die ambitie, maar had graag gezien dat die ambitie ondersteund zou worden met concrete en effectieve beleidsmaatregelen. In dat opzicht voldoet het Energierapport niet. Terwijl landen om ons heen actief sturen in de richting van een duurzame energievoorziening en het beperken van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, is het Nederlandse kabinet eerder weifelend dan daadkrachtig.

Het CDA Duurzaamheidsberaad staat achter het principe van een Green Deal. Maar de uitwerking in het Energierapport is beperkt: een aantal bedrijven en instanties hebben, vaak toch als voorziene, projecten onder de vlag van Green Deal gebracht. Maar van een breed betrekken van de samenleving zien we in het rapport weinig. Zo wordt wind op land terecht een prioriteit, maar wordt nergens in het rapport duidelijk hoe dit samen met de burgers zal worden opgepakt en hoe bijvoorbeeld het benodigde draagvlak bij burgers en lagere overheden zal worden bevorderd.

Het CDA Duurzaamheidsberaad heeft bij de start van het kabinet grote zorgen uitgesproken of dit kabinet de noodzakelijke verduurzaming wel met voldoende kracht zou nastreven. Het lijkt erop, dat onze zorgen bewaarheid worden en dat duurzaam energiebeleid onvoldoende van de grond gaat komen.

Extra teleurstellend is dat het ministerie op sommige punten onjuiste informatie geeft, in de meeste gevallen ten koste van duurzame technologie. Verdraaiing van de feiten om daarmee het twijfelende beleid te rechtvaardigen? De alternatieve gedachte, het ministerie van economie en innovatie is van belangrijke ontwikkelingen niet op de hoogte, is evenmin prettig.

Het stellende kader: klimaat- en duurzaamheidsbeleid

Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt het terecht, wanneer het kabinet financiële randvoorwaarden laat meewegen. Het streven om op efficiënte wijze tot CO2-vermindering te komen, is goed. Dan hoort daar bij, dat een kabinet de verschillende duurzame bronnen goed onderscheidt. Het ministerie dient ervan op de hoogte te zijn, dat windenergie op land even goedkoop is als fossiele energie, indien bij de laatste de maatschappelijke kosten worden meegenomen.

Op diverse plaatsen laat het kabinet merken hernieuwbare energie als last en niet als kans te zien. Een houding die het bereiken van haar eigen doelstellingen voor CO₂-uitstootvermindering in 2020 en 2050 in gevaar brengt en die zeker niet past bij een ministerie van innovatie.

Het inhoudelijke beleid is naar de mening van het CDA Duurzaamheidsberaad onvoldoende in lijn met het CDA Verkiezingsprogramma van 2010. Volgens art. 7.5.1: “... volgt het CDA de lijn van energietransitie: 1. besparing, 2. duurzame energie, 3. kernenergie en 4. fossiele energie met CO₂-afvang en -opslag.” Die prioriteitskeuze komt niet in het Energierapport terug. Besparing wordt wel aangeroerd, maar zonder concrete doelstellingen, duurzame (hernieuwbare) energie wordt teveel weggezet als duur en lastig.

Het is opvallend, dat bij duurzame energiebronnen met name naar de nadelen wordt gekeken, terwijl bij kernenergie het omgekeerde gebeurt. Dat suggereert vooringenomenheid. Het Duurzaamheidsberaad vindt dat niet acceptabel. Nederland heeft recht op een eerlijke vergelijking. Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt het onbegrijpelijk dat de minister ten aanzien van nieuwe kerncentrales geen lessen trekt uit de grote ongelukken in Japan en nu al zegt, dat kernenergie veilig is. Dat is inhoudelijk vreemd, omdat de ongelukken in Japan twee cruciale zaken naar voren brengen:

- belangrijke gevaren zijn in de veiligheidsrisico's van kerncentrales veronachtzaamd;
- de mogelijkheden om problemen te verhelpen zijn beperkt: meltdowns werden niet voorkomen, ook in het geval dat hier enige tijd voor was.

De enige verantwoordelijke reactie van de minister zou zijn om eerst de risico's met de noodzakelijke garanties uit te werken en vervolgens pas te beoordelen of voorstellen voor centrales daaraan voldoen. Dit schrijnt des te meer, daar de te bouwen nieuwe centrales voor de export bedoeld zijn, aangezien de capaciteit het gebruik in Nederland verre overstijgt.

Route naar 14% duurzame energie in 2020

Het kabinet zet in op 14% duurzame energieopwekking in 2020. Dat betekent dat tussen nu en 2020 gemiddeld 1% per jaar aan duurzame opwekking er bij moet komen. Het energierapport stelt “goed op koers” te liggen, maar de cijfers wijzen anders uit: de toename die wordt voorzien komt neer op ½% per jaar. Het ontbrekende deel moet dan eventueel ingevoerd worden. Gecombineerd met uitvoeren van grijze energie komt dit neer op “groenwassen van energie”.

De ook door het kabinet zelf verwachtte problemen om de doelstellingen te halen (de minister geeft zichzelf dus ook een onvoldoende) kan niet niet zomaar worden afge-

kocht door extra biomassa te gaan verstoken. Nu reeds geeft de subsidie op bio-energie ongewenste verdringende effecten ten aanzien van voedsel-voorziening en gebruik van biomassa in de industrie. Voorlopig is er geen zicht op, dat de door het kabinet gedachte biomassa zomaar op duurzame wijze voorhanden zal zijn. Ook het risico van hoge prijzen is niet denkbeeldig.

Marktdenken

Voor niets gaat de zon op. Zo lijkt de redenering van het kabinet. Laat de markt zijn werk maar doen, dan komt alles goed. "De markt" heeft echter andere doelstellingen dan de samenleving. Voor "de markt" is het economisch rendement op korte termijn bepalend. Voor een beleidsterrein met zulke grote lange termijn effecten is dat onacceptabel.

Het ministerie gaat ook teveel uit van de gevestigde partijen. Een ministerie van innovatie dient er mee bekend te zijn, dat in een transitie de belangrijkste vernieuwing komt uit nieuwe initiatieven van nieuwe partijen. Het ministerie stuurt als het ware op de achteruitkijk-spiegel in plaats van naar de toekomst te kijken.

Aanbevelingen

Het CDA Duurzaamheidsberaad doet in deze visie diverse aanbevelingen voor versterking van het energiebeleid. De belangrijkste staan hier samengevat:

- ◆ Er moeten concrete doelstellingen komen t.a.v. energie-efficiëntie verbeteringen. Het CDA Duurzaamheidsberaad zet in op de doelstelling zoals verwoord in het Energierapport 2008: 2% per jaar.
- ◆ Er moet een prestatieverplichting komen voor installaties als warmtepompen, HR-ketels etc. gekoppeld aan een APK waarbij die prestatie getoetst wordt.
- ◆ Toevoegen van de ambitie: Fossiele brandstof alleen waar geen (snel) alternatief voorhanden is.
- ◆ De SDE+ heffing mag alleen toegepast worden op grijze energie.
- ◆ De IEA geeft aan, dat uitstellen van investeringen om CO₂ uitstoot te beperken leiden tot aanzienlijk hogere kosten later om alsnog de klimaatdoelstelling van maximaal 2° temperatuurverhoging te bereiken. Het kabinet moet niet uitstellen tot na 2020, maar dus nu volop hierop inzetten.
- ◆ Alvorens er een vergunning voor een tweede kerncentrale wordt afgegeven moeten er nog een aantal principiële besluiten genomen worden:
 1. Wil (het dichtbevolkte) Nederland netto exporteur worden van (grijze-)energie?

2. Welke veiligheidseisen vindt de Nederlandse samenleving acceptabel?
 3. Kan Nederland zich permitteren om, in geval van een ramp, een gebied van 200.000 inwoners vele jaren onbewoonbaar te maken?
 4. Is er een echte veilige eindberging voor nucleair afval, inclusief beheersorganisatie en financiering voor meerdere generaties?
 5. Wat is het alternatief?
- ◆ CCS (CO₂-afvang en opslag bij fossiele centrales) moet door de industrie zelf worden gefinancierd, niet door de belastingbetaler.
 - ◆ Het Kabinet moet veel meer inzet tonen ten aanzien van windparken op zee. Het is een energiebron met veel potentie en offshore is niet voor niets een van de topsectoren. De doelstelling uit het Energierapport 2008 (6000 MW in 2020) moet gehandhaafd blijven. Een belangrijke eerste stap is het realiseren van het "stopcontact op zee".
 - ◆ Er moet een minimumprijs komen voor CO₂ in het ETS systeem. Voorgesteld wordt om die op dit moment vast te stellen op €20/ton, oplopend tot €60/ton in 2020.
 - ◆ De methodiek van de prijs-opbouw van elektriciteit moet op de helling. Deze subsidieert nu de grootste energieverbruikers voor miljarden euro's.
 - ◆ Er moet een goede regeling komen voor de verrekening van door individuen en coöperaties gegenereerde energie.
 - ◆ De fiscale autobrief van dit voorjaar heeft als ongewenst neveneffect dat juist zuinige auto's duurder worden en grote zware auto's goedkoper. Dat moet hersteld worden.
 - ◆ De overheid moet vaker als *launching customer* optreden. Dat mag niet gefrustreerd worden door de (in het rapport niet nader uitgewerkte) voorwaarde "rendabel".
 - ◆ De energieproducenten moeten gaan betalen voor toegang tot het netwerk om zo mee te betalen aan de versterking van het net. Dit moet geregeld zijn voordat Nederland het punt bereikt dat het netto exporteur wordt van energie.

Inleiding

Het Energierapport 2011 wordt gezien als een belangrijk beleidsdocument. Het schetst de toekomst van de energievoorziening in Nederland rond 2020 met een vooruitblik naar 2050. Noodzakelijkerwijs zit in zo'n lange periode een grote mate van onzekerheid: wat is de energiebehoefte, welke primaire energiebronnen hebben we ter beschikking, wat is de technologische ontwikkeling, wat is de economische impact van de ontwikkelingen.

Juist vanwege die onzekerheden is het van belang om eerst een algemeen kader te schetsen en pas daarna praktische invulling te geven.

In deze visie van het CDA Duurzaamheidsberaad op het Energierapport 2011 willen we dat doen. Daarom bestaat deze visie uit twee delen: het eerste deel schetst het kader zoals het CDA Duurzaamheidsberaad dat ziet en het tweede deel volgt het Energierapport 2011 per hoofdstuk en toetst dat aan het kader.

"Hernieuwbare energie" is een weerkerend thema in het rapport. De term komt maar liefst 140 keer voor! Toch kan het CDA Duurzaamheidsberaad zich niet aan de indruk onttrekken, dat hernieuwbare energie meer als last, dan als kans en noodzaak wordt gezien, gelet op zinsneden als: "*De kosten voor energie stijgen, mede als gevolg van het stimuleren van hernieuwbare energie...*" en "*Een overhaaste uitrol van hernieuwbare energie leidt tot onnodig hoge maatschappelijke kosten.*" Hier lijkt hernieuwbare energie toch een zwarte-pieten-rol toegespeeld te krijgen.

Het streven om op efficiënte wijze tot CO₂-vermindering te komen, is op zich goed. Dan hoort daar wel bij, dat een kabinet de verschillende duurzame bronnen goed onderscheidt. Zo is windenergie op land even goedkoop als fossiele energie, indien bij de laatste de maatschappelijke kosten worden meegenomen. CCS als oplossing hiervoor bij kolenstook zorgt voor een ongeveer verdubbelde kostprijs.

Het CDA Duurzaamheidsberaad heeft deze visie op het Energierapport 2011 de titel meegegeven "Voor niets gaat de zon op", om enerzijds aan te geven dat niet passief de ontwikkelingen in de markt afgewacht mogen worden, maar dat er een actieve regie noodzakelijk is en anderzijds om het belang van de ombuiging naar duurzaamheid te verwoorden. Zoals vele studies hebben aangegeven, dien je daarvoor te investeren, maar levert het op wat langere termijn juist veel op.

Energiebeleid, een kaderschets voor Nederland

De Europese Unie heeft als doelstelling voor 2050 uitgesproken dat de CO₂-uitstoot met 80-95% verminderd moet zijn. Deze doelstelling is ingegeven door de klimaatontwikkelingen. Hoewel een minderheid (veelal niet experts) er anders over denkt is toch de brede wetenschappelijke consensus dat de toename, door menselijke uitstoot, van broeikasgassen in de atmosfeer, waaronder CO₂, een belangrijke factor is bij die klimaatontwikkelingen. Het energiegebruik, waar dat gebaseerd is op fossiele brandstoffen, is daarbij een belangrijke oorzaak. Het ligt dan ook voor de hand om in het kader van het Energierapport bijzondere aandacht te schenken aan de transitie naar een energieopwekking die zo min mogelijk gebruik maakt van fossiele brandstoffen.

En dergelijke transitie is mogelijk in de tijdspanne tot 2050. Dit is in meerdere studies aangetoond, recentelijk nog door het Utrechts Centrum voor Aarde en Duurzaamheid als doorrekening van het burgerinitiatief Nederland krijgt Nieuwe Energie. Om die transitie te bereiken is wel een actieve sturende politiek nodig, die heldere, concrete doelstellingen stelt.

Een tweede reden om het gebruik van fossiele brandstoffen te beperken is de eindigheid van de voorraden. "Gemakkelijke" olie is steeds minder beschikbaar. Steeds moeilijker en kostbaarder technieken zijn nodig om de olieproductie op niveau te houden, laat staan mee te laten groeien met de energiebehoefte in de wereld. De aardgas en kolenvoorraden zijn nog wel in ruime mate aanwezig, echter met name steenkool is de brandstof met de hoogste CO₂ uitstoot per energie-eenheid.

Een derde reden om te pleiten voor een snelle transitie betreft de schade die de winning van fossiele brandstoffen aanricht, zowel in ecologisch als sociaal opzicht. Ecologisch in de vorm van verwoesting van natuur bij open mijnen, vervuiling op land en in de zeeën door lekkages en sociaal in de vorm van ontwrichting van samenlevingen door mijnongevallen en gezondheidsschade door vervuiling van de leefomgeving.

Twee vragen die ten principale gesteld moeten worden zijn:

- Wat voor een energie-voorziening wensen wij als Nederlandse samenleving?
- Welke rol wil Nederland in de Europese energiemarkt spelen?

Ten aanzien van de gewenste voorziening is het rapport voldoende helder: ... duurzaam! Maar die mooie woorden worden echter onvoldoende omgezet in mooie daden. Er ontbreekt een dragende visie.

Over de rol die Nederland wil spelen (tweede vraag) is de minister ook expliciet, echter naar de mening van het CDA Duurzaamheidsberaad op de verkeerde manier.

Het stuk gaat vooral uit van de huidige situatie. Dat is vanuit innovatie-oogpunt in een transitie een gemiste kans. Innovatie impliceert haast van nature een breuk met de huidige situatie. Het startpunt zou moeten zijn de ambitie op lange termijn. Daarna is pas de vraag pas aan de orde, hoe je daar komt en wat je van de huidige structuur kunt gebruiken als sterktes in die gewenste transitie.

In een kernbeleidsgebied als energie, moeten ook andere aspecten dan alleen economische een rol spelen. Daar is het wereldwijde klimaatbeleid er één van en in het verlengde daarvan "duurzaamheid". Duurzaamheid kan op vele manieren gedefinieerd worden. In de context van deze Visie is het wellicht het best te definiëren als "een energiebeleid dat niet alleen voor de komende decennia passend is, maar dat ook de basis legt voor de energievoorziening van de generaties na ons, zonder dat daar een hoge ecologische, klimatologische of sociale rekening voor die generaties aan hangt". Dat is dan ook de bril waardoor het CDA Duurzaamheidsberaad naar het Energierapport 2011 kijkt.

Het CDA Duurzaamheidsberaad heeft er begrip voor dat in deze tijd van noodzakelijke bezuinigingen extra financiële investeringen in energiemaatregelen problematisch zijn. Maar dan moet het kabinet wel des te meer "investeren" in het moreel activeren van de bevolking. Hieraan schenkt het Energierapport echter weinig aandacht. De grote nadruk op financieel beleid werkt in zekere zin zelfs demotiverend op de mensen van goede wil want het bevordert een houding van: "als ik niets aan groene energie kan verdienen, dan hoef ik ook niets te doen".

Tenslotte is als leidraad in onze visie het CDA Verkiezingsprogramma van 2010 gehanteerd. Om ook in de toekomst voldoende energie te hebben volgt het CDA de lijn van energietransitie: 1. besparing, 2. duurzame energie, 3. kernenergie en 4. fossiele energie met CO₂-afvang en -opslag.

Dat betekent, dat Nederland in eerste instantie haar prioriteiten 1 en 2 op orde dient te brengen. Daarna dient bekeken te worden, hoeveel andere energiebronnen nog nodig en gewenst zijn. Vervolgens kan worden vastgesteld of kernenergie dan wel een zo efficiënt mogelijk gebruik van fossiele bronnen dit dient aan te vullen.

Een rol in het internationale energie-veld die hierbij past, is de volgende:

- Uitbouwen van duurzame energie-thema's, waar Nederland kan bijdragen: Energiezuinig installeren en bouwen, Implementatie wind op land, pilot-plants in wind op zee en zonne-energie, efficiënte duurzame biomassa-conversie, duurzame mobiliteit (waaronder elektrisch rijden);
- In internationaal verband streven naar afspraken over verduurzaming en o.a. CO₂-beprijzing

- In overleg met buurlanden kijken naar benodigde capaciteit aan kernenergie en fossiele energie en hier n.a.v. vraag op in springen met onze kennis en technologie (met name gas).

Het Energierapport 2011, visie per hoofdstuk

1. Ambitie

Dit hoofdstuk begint met enkele constateringingen:

- *De energiemarkt is geliberaliseerd en niet langer nationaal;*
- *De ontwikkelingen in Japan en het Midden Oosten tonen nog eens het belang om te blijven investeren in een betrouwbare en veilige energievoorziening;*
- *De mondiale vraag naar energie stijgt, maar in Europa blijft de vraag constant, voornamelijk als gevolg van verwachte energiebesparingen.*

Het CDA Duurzaamheidsberaad is het eens met de constateringingen, zij het dat bij de eerste constatering opgemerkt moet worden dat er wel degelijk ruimte is voor nationaal beleid, zoals Duitsland zo nadrukkelijk deed met het besluit alle kerncentrales te willen sluiten.

Daarop volgen twee concrete ambities:

- *Energiehuishouding duurzamer maken en minder afhankelijk van schaarser wordende fossiele brandstoffen;*
- *Voldoen aan de EU ambitie om in 2050 80 tot 95% CO₂ reductie te bereiken t.ov. 1990.*

In hoofdstuk 3 komt er nog een derde ambitie bij:

- *Voldoen aan EU doelstelling: 14% hernieuwbare energie in 2020, onder de kanttekening: "Het kabinet wil deze doelstelling zo kosteneffectief mogelijk bereiken."¹*

Het CDA Duurzaamheidsberaad kan in de huidige omstandigheden bovenstaande doelstellingen als minimum onderschrijven. Discussie daarover is nu ook niet productief. Het gaat om actie. Op dat vlak blijft het rapport vaag. Daarom willen wij de ambities concreet formuleren:

- Energie-besparing waar het kan
- Fossiele brandstof alleen waar (nog) geen alternatief voorhanden is.

"Olie is te waardevol om zomaar op te stoken" is een bekende uitspraak. Toch is dat waar de wereld en ook Nederland juist mee bezig is. En de huidige trend is dat we daar nog extra kolenstook aan toe gaan voegen. Géén goede ontwikkeling in het kader van de uitgangspunten!

¹ Pagina 16, 5e alinea

Een goede insteek volgens het CDA Duurzaamheidsberaad is: fossiele brandstoffen vormen een steeds duurder, moeilijk te winnen grondstof, waarvan het gebruik vanuit duurzaamheidsoverwegingen beperkt dient te worden tot primair die takken van economische activiteit waar een alternatief niet voorhanden is. Voer op die gebieden, waar een alternatief wel beschikbaar is of ontwikkeld kan worden, een actief beleid om om te schakelen op andere energiebronnen.

Door deze spelregel te nemen als uitgangspunt voor het beleid, kan het gebruik van fossiele brandstoffen fors beperkt worden. De overblijvende fossiele brandstofafhankelijke activiteiten zijn daarmee voor een veel langere tijd verzekerd van voldoende (en daardoor betaalbare) aanvoer, waardoor "tijd gekocht" kan worden om ook daar oplossingen voor te vinden.

Investeren in nieuwe fossiele elektriciteitsproductie is contraproductief ten aanzien van de doelstellingen. Bouw van de verkeerde centrales kan in de toekomst zelfs een rem worden op de transitie (kunstmatig lage prijzen, concurrentie op het net, niet complementair met duurzame bronnen) en legt ook een groot financieel risico neer in de energie-sector. Dit kan leiden tot het ongewenst door blijven gaan met subsidiëren van fossiele energie. En daar moeten we nu juist vanaf!

In de World Energy Outlook 2010 wordt aangegeven: "Door nu minder te investeren in energietechnologie met lage CO₂ uitstoot moet later zoveel meer in kortere tijd gedaan worden om de uiteindelijke doelstellingen (max 2° klimaatverandering) te halen dat de kosten veel hoger worden." Met andere woorden: nu meer investeren betekent voor de golf zitten, waardoor de rekening niet naar de volgende generatie wordt doorgeschoven.

Naast het benoemen van de ambities is het ook van belang om aan te geven hoe deze gerealiseerd kunnen worden en hoe bedrijven en burgers geprikkeld en geënthousiasmeerd kunnen worden hun bijdrage te leveren. Dat blijft nu beperkt tot het voorhangen van de "worst" van de SDE+ regeling. Concrete mijlpalen, waaraan enerzijds getoetst kan worden dat de ambitie gehaald wordt en die anderzijds kunnen dienen als ijkpunten voor bedrijven en burgers, worden niet voorgesteld. Het noemen van ambities zonder deze in te vullen is slap. Nederland mag daar geen genoegen mee nemen.

In de opsomming aan het eind van het hoofdstuk staat "Kernenergie is daarbij een belangrijke overbrugging naar een duurzame energiehuishouding."² Het CDA Duurzaamheidsberaad vraagt zich af wat de business case voor kernenergie in Nederland is, in het licht van de niet groeiende energievraag in Europa.

Daarnaast hebben de ongelukken in Japan onmiskenbaar aangetoond, dat niet alle veiligheidsrisico's waren benoemd en goed ingeschat en dat bovendien meltdowns on-

² Pagina 10, punt 3

danks tijd en bezwingingen van 'experts' niet konden worden voorkomen. De veiligheidsinschatting voor kerncentrales ten aanzien van alle potentiële gevaren én ten aanzien van verbeterde respons daarop, dient daarom eerst herijkt te worden. Pas daarna kan een minister uitspreken, dat kernenergie een blijvende optie is. Iets anders is onwettenschappelijk en onverantwoordelijk, een partij als het CDA onwaardig.

Bovendien is het CDA Duurzaamheidsberaad van mening dat, gezien de groeiende overcapaciteit in de stroomproductie, eerst een antwoord gegeven moet worden op de vraag of het de ambitie van Nederland moet zijn om ook voor elektrische energie exportland te worden. Een dichtbevolkt land zit immers niet te wachten op extra gezondheids- en veiligheidsrisico's van conventionele centrales.

2. Trends en Ontwikkelingen

In de inleiding van dit hoofdstuk staat: *"De markt is immers het beste in staat om een inschatting te maken van verwachte prijzen van grondstoffen en de ontwikkeling van nieuwe technologieën."*³ Dit wordt als feit gepresenteerd, maar is dat natuurlijk niet a priori. Daarvoor hoeven we alleen maar naar de grote schommelingen op de grondstoffenmarkten te wijzen. Voor de langere termijn is het helemaal twijfelachtig. Het risico bestaat dat om korte termijn concurrentievoordeel te halen ontwikkelingen voorrang krijgen die in het kader van de lange termijn (2050 ambitie) ongewenst zijn. Er zijn in de industriële geschiedenis talloze voorbeelden te vinden van door 'de markt' voorgestane ontwikkelingen op de korte termijn, die later op de langere termijn zeer schadelijk bleken (denk aan de CFK's). Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt dan ook het absolute vertrouwen in de markt zoals dat in deze zin naar voren komt onterecht.

De mondiale vraag naar energie stijgt. In 2035 wordt een verdubbeling ten opzichte van nu aangegeven. Het kan hoger of lager uitvallen *"...afhankelijk van het tempo waarin energiebesparingen in de praktijk uitgevoerd kunnen worden. Burgers en bedrijven moeten zich daar actief voor inzetten"*⁴ Onduidelijk blijft hoe de overheid dat stimuleert. Duidelijk is wel, dat de groei met name in de minder ontwikkelde delen van de wereld zal plaatsvinden. Voor nationale politiek is dit dan ook niet erg relevant. *"Tege-lijkertijd blijft de vraag in Europa constant"*⁵. Dit is natuurlijk relevanter.

Het relatieve gewicht van elektriciteit zal toenemen. Het rapport noemt hierbij als reden o.a. elektrisch vervoer.⁶ Echter is gemakkelijk uit te rekenen, dat dit zelfs bij grootschalige omschakeling tot 2030 slechts in de orde van 5% extra vraag zal geven. Deze is

³ Pagina 11, 1e alinea

⁴ Pagina 11, 2e alinea

⁵ Pagina 11, 2e alinea

⁶ Pagina 11, 2e alinea

eenvoudig te compenseren met strengere eisen t.a.v. energieverbruik van elektrische apparatuur.

De verdubbeling op mondiaal niveau zal natuurlijk wel een prijsopdrijvend effect hebben op fossiele energie-dragers, gezien de steeds moeilijker winning hiervan.

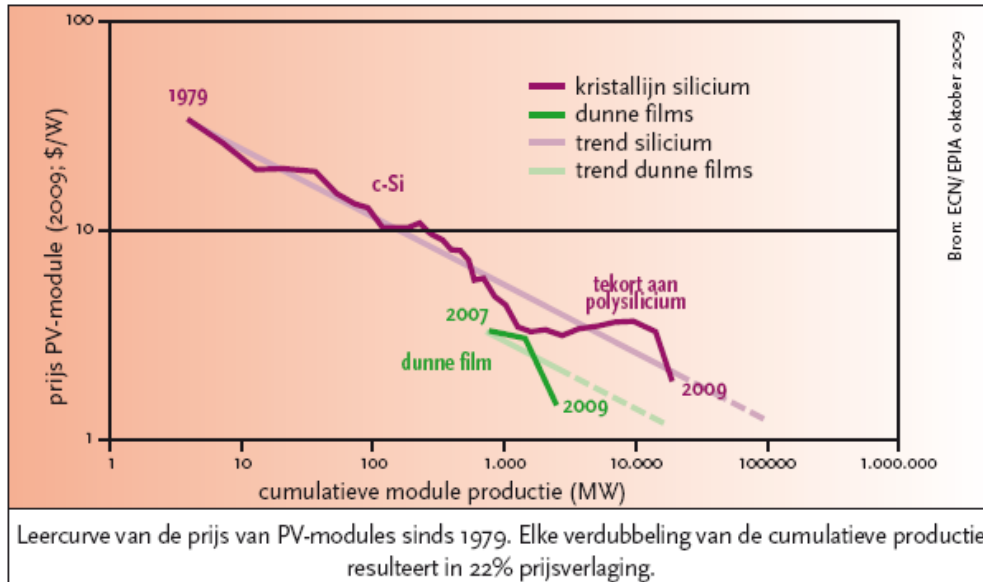
Er is dus ook vanuit de economie alle reden voor om snel en doelgericht in te zetten op alternatieve, duurzame primaire energiebronnen. Dat doet het rapport echter niet. Er wordt wel geconstateerd dat de productie van hernieuwbare energie tot 2020 sterk groeit, maar *“Dat vloeit vooral voort uit de EU-doelstellingen op het gebied van hernieuwbare energie.”*⁷ Er is dus geen sprake van een overtuiging. Dat blijkt ook bij paragrafen 4 en 5. In paragraaf 4 wordt gesteld dat de ontwikkeling mede afhangt van het gevoerde stimuleringsbeleid en wordt bovendien geconstateerd: *“Marktpartijen hebben dus – zonder subsidie – geen prikkel om bij de huidige elektriciteitsprijzen te investeren in hernieuwbare energie.”*⁸ Daar voegt paragraaf 5 aan toe: *“Dit [stijgende energierekening] is reden temeer voor het kabinet om behoedzaam om te gaan met het stimuleren van hernieuwbare energie.”*⁹

Het kabinet verwacht wel dat de prijzen van hernieuwbare energie zullen dalen. Een ongepaste voorzichtigheid, er zijn immers harde cijfers over! De grafiek op de volgende bladzij geeft als voorbeeld de prijsontwikkeling aan van PV-modules. Het mag toch aangenomen worden dat het ministerie dat innovatie in zijn portefeuille heeft van deze cijfers op de hoogte is.

⁷ Pagina 12, 3e alinea

⁸ Pagina 13, 2e alinea

⁹ Pagina 13, 4e alinea

Het kabinet wil behoedzaam omgaan met het stimuleren in hernieuwbare energie. Hier volgt het kabinet de treurige traditie¹⁰ van het stimuleringsbeleid voor duurzame energie: een nieuwe regeling invoeren (SDE+), met als gevolg weer nieuwe spelregels en nieuwe onzekerheid bij partijen en nieuwe twijfel over de continuïteit van regelingen.

Naar het oordeel van het CDA Duurzaamheidsberaad komt met de in dit hoofdstuk getoonde houding van het kabinet een werkelijke omslag niet van de grond. Daarvoor is een veel actievere, regie-voerende rol van de overheid nodig. Dat is helder uiteengezet in het manifest "Nederland krijgt Nieuwe Energie".

Het is de bedoeling dat de kosten van de SDE+ regeling via de energiemaatschappijen worden geïnd, terwijl de voorgangers MEP en de "oude" SDE-regeling via de belastingdienst liepen. Het omzetten van MEP en "oude" SDE naar SDE+ zou dan ook logischerwijs moeten leiden tot aanpassingen bij de belastingheffing. Als dit niet gebeurt, dan is de invoering van de SDE+ regeling een verkapte belastingverhoging. In de uitwerking van de regeling¹¹ wordt in het midden gelaten of de SDE+ heffing op de energierekening alleen over de grijze energie of over alle energie geheven gaat worden. Het CDA Duurzaamheidsberaad is daar duidelijk over: dit dient alleen over de grijze energie plaats te vinden om zo maximaal te sturen naar de doelstelling.

Het hoofdstuk eindigt met de stelling "Kosten voor energie stijgen, mede als gevolg van het stimuleren van hernieuwbare energie..."¹² Hernieuwbare energie wordt hiermee

¹⁰ Geïllustreerd met het overzicht op pagina 26, 2e alinea

¹¹ Pagina 25, 3e alinea

¹² Pagina 13, laatste aandachtspunt

als boosdoener en bedreiging voorgesteld, in plaats van als kans. De opmerking over het behoedzaam omgaan met het stimuleren van hernieuwbare energie die er aan voorafgaat versterkt dit effect. Een vergelijkbare houding is ook elders in het rapport te vinden. Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt dat onacceptabel in het licht van de uitdaging die er ligt om de doelstellingen van 2020 en 2050 te halen. Met de getoonde instelling zal dat beslist niet gaan lukken.

Op dit moment is de olieprijs in de orde van \$90/vat. Voor de crisis van 2008 was de prijs opgelopen tot rond de \$150/vat. In het licht van de toenemende vraag en het achterblijvende aanbod zou het goed zijn als het rapport ook een scenario schetst van de gevolgen indien de olieprijs voor langere tijd richting \$200/vat gaat. Het ontbreken van scenario's is een algemeen manco in dit rapport. Dit rapport bereidt Nederland dan ook onvoldoende voor op de toekomst, hetgeen de belangrijkste doelstelling zou moeten zijn van een ministerie met Economie en Innovatie in de naam.

3. *Energie is economie*

Energie is aangemerkt als een van de negen "topsectoren" voor de Nederlandse economie. Om beleid te formuleren voor verdere versterking van die topsectoren zijn "TopTeam's" ingesteld. Het TopTeam adviseert een onafhankelijke Regiegroep die R&D coördineert en onderzoekssubsidies toewijst. Het CDA Duurzaamheidsberaad is van oordeel dat de minister dit advies moet overnemen, maar wil gelijk aan die regiegroep een extra richtlijn meegegeven. Wij zijn van mening dat de innovatie primair gericht moet zijn op snelle vergroening van de energievoorziening. In dit licht is het niet gewenst om technologische ontwikkelingen, die gericht zijn op verlenging van het gebruik van fossiele technologie (bijvoorbeeld CCS), te subsidiëren vanuit innovatiefondsen.

De IEA wijst er op, dat de toezeggingen die tijdens de klimaattop van Kopenhagen zijn gedaan onvoldoende zijn om de doelstelling van beperking van de klimaatverandering tot 2 graden te halen. De vertraging die de beperkte resultaten van Kopenhagen veroorzaakt zal naar inschatting van de IEA tenminste \$1 biljoen extra kosten om dat later weer in te halen.¹³ *"De grote uitdagingen en kansen liggen in het langetermijnperspectief voor hernieuwbare energie."*¹⁴ In het licht van de analyse van de IEA is het dus van belang om de lange termijn naar voren te halen. Een uitdaging voor de overheid, de regiegroep en het bedrijfsleven.

Hoewel de energiesector als "topsector" beschouwd wordt, beperkt de uitwerking in dit hoofdstuk zich tot de gasector: gasronde, productie kleine velden, gasopslag, transportcapaciteit. Hier gaat het rapport volledig voorbij aan de andere sectoren waarvan

¹³ IEA World Energy Outlook 2010, Exec. Summ. pagina 12

¹⁴ Pagina 16, 6e alinea en pagina 22, 2e alinea

eerder is gezegd dat die veelbelovend zijn voor onze toekomstige economie en energievoorziening: wind op zee, biomassa en zon-PV, iets wat inmiddels bevestigd is in het rapport van het TopTeam.^{15, 16} Naar het oordeel van het CDA Duurzaamheidsberaad een gemiste kans. Hier dient het ministerie met een heldere visie te komen. De basis daarvan is in rapporten aanwezig. Het is onbegrijpelijk dat een ministerie van economie en innovatie dit niet oppakt.

Van nature is Nederland door de zeehavens, met name van Rotterdam, een belangrijke aanlandingsplaats voor olie, gas en steenkool en hebben we ook een belangrijke doorvoerfunctie naar het Europese achterland. Dat is voor de middellange termijn een sterkte. Voor de lange termijn is echter een omslag naar nieuwe economie nodig. Nederland is nu echter ook op weg een exporteur te worden van elektrische energie. Het CDA Duurzaamheidsberaad betwijfelt of dit, gezien de grote bevolkingsdichtheid van Nederland, een gewenste ontwikkeling is.

Het rapport spreekt veel vertrouwen uit in “de markt”, zowel waar het gaat om innovatie als om levering. Het CDA Duurzaamheidsberaad is daar minder van overtuigd. De markt kijkt toch vooral naar de korte termijn en speelt daarbij op safe. Dat betekent in concreto dat investeringen binnen een afzienbare termijn rendabel moeten zijn en dat innovaties primair gericht worden op korte termijn concurrentievoordeel. Dat is niet de basis voor de noodzakelijke transitie om de geformuleerde doelstellingen van 2020 en 2050 te halen. In zijn visie op het Energierapport 2008 heeft het CDA Duurzaamheidsberaad dit aangegeven als “het aanlopen tegen de grenzen van de marktwerking”. Meer en meer geeft ook de markt aan, dat een lange termijn perspectief en een betrouwbare, duidelijke overheid nodig zijn. De overheid maakt zich er op deze manier te gemakkelijk van af. Om werkelijk in de komende decennia een omwenteling te bewerkstelligen die in 2050 leidt tot 80-95% minder CO₂ is een veel actievere opstelling onontbeerlijk

4. Ruimte voor alle energie-opties op weg naar 2050

4.1 Uitbouwen aandeel hernieuwbare energie en stimuleren CO₂-afvang en opslag

Het CDA Duurzaamheidsberaad is blij met de constatering dat investeren in een duurzame energiehuishouding loont. Maar vervolgens laat het rapport die investeringen op een zelfde manier verzanden als in het verleden gebeurd is, door de korte termijn economie te laten prevaleren. Terecht wordt gesteld: *“Een juiste balans tussen het goedkoper maken van technologieën en het grootschalig produceren van hernieuwbare energie is van*

¹⁵ Pagina 15, alinea 2

¹⁶ Energie in Beweging, Advies Topsector Energie, o.a. pagina 6 en bijlage 5

*groot belang*¹⁷. Omdat nergens wordt aangegeven waar die balans ligt, noch hoe die gemeten of nagestreefd wordt zegt het rapport hier feitelijk niets.

4.1.2. 14% hernieuwbare energie in 2020

In paragraaf 4.1.2 wordt ingezoomd op het bereiken van die 14% hernieuwbare energie in 2020. Daarbij wordt afgeweken van de titel van het hoofdstuk ("Ruimte voor alle energieopties op weg naar 2050"), door te verengen naar bio-energie, wind op land en wind op zee.¹⁸ (p23). Elders wordt genoteerd dat Nederland een sterke positie heeft in PV, wegens de aanwezige halfgeleider industrie. Dat wordt met name genoemd in de topsectoren analyse. Een ministerie verantwoordelijk voor innovatie dient dit direct in te vullen. Experts binnen het CDA Duurzaamheidsberaad (en daarbuiten) pleiten hier o.a. voor pilots op basis van publiek-private samenwerking.

Het kabinet plaatst de SDE+ regeling centraal in alle plannen.¹⁹ De opzet van de SDE+ regeling is echter niet stimulerend voor innovatie, in tegendeel. Het stimuleert het spelen op zeker: "*De goedkoopste technologieën komen het eerst in aanmerking voor budget.*"²⁰ Er wordt dus geen afweging gemaakt op grond van het potentieel toekomstig belang, noch op basis van de kansrijkheid (een aanbeveling van het TopTeam), maar vooral op basis van de kosten. Dat betekent praktisch dat de technologieën die het het minste nodig hebben de meeste kans krijgen. Technologieën die nog aan het begin van hun ontwikkelingstraject zitten vallen zo buiten de boot, met name als het gaat om pilots en markt-ontwikkeling.

Het kabinet zaait in het rapport verwarring ten aanzien van de SDE+ regeling, door te stellen dat onderzocht gaat worden of een leveranciersverplichting een goed alternatief is voor SDE+²¹, terwijl een bladzij verder de leveranciersverplichting gezien wordt als "aanvulling op de SDE+"²².

De ambitie voor wind op land is concreet: 6000 MW opgesteld vermogen.²³ De weg daar naar toe is dat minder. Begin 2011 was het opgesteld vermogen ongeveer 2200 MW, Dus er wordt gesproken over bijna een verdrievoudiging van het opgesteld vermogen in de komende 8 jaar. Een mooie ambitie; wind op land is inderdaad een goedkope én schone energiebron. Indien de maatschappelijke kosten van fossiele brandstof worden meegenomen is wind op land nu reeds goedkoper! Echter: hoe gaan

¹⁷ Pagina 22, 1e alinea

¹⁸ Pagina 23, 4e alinea

¹⁹ Pagina 20, punt 2

²⁰ Pagina 23, 2e alinea

²¹ Pagina 27, 3e alinea

²² Pagina 28, 1e kader

²³ Pagina 24, 4e alinea

we dit bereiken? Daar moet het ministerie richting aan geven. Als er niet snel een actieplan samen met lagere overheden komt, is dit ‘gebakken lucht’. Het is immers moeilijk om in ons dichtbevolkte land ruimte te vinden voor extra capaciteit. Bovendien zal er stevig gewerkt moeten worden aan draagvlak bij de bevolking. De overlast van wind op land is in veel projecten onderschat.

Het blijft echter makkelijker om de ruimte op zee te vinden, al is dat op korte termijn duurder. Juist omdat windparken op zee voor de toekomst een zeer grote potentie hebben, zou het kabinet daar veel sterker op in moeten zetten. In het Energierapport 2008 werd daar reeds een concrete ambitie voor neergezet: “Het kabinet heeft de ambitie om circa 6000 MW windenergie op zee te realiseren in 2020.”²⁴ De Nederlandse offshore bedrijven zijn nu werkzaam voor windparken in het buitenland. Waarom niet voor Nederlandse windparken? Dat het kabinet hier voor de korte termijn alleen oog heeft voor kostenbeperking in plaats van de lange termijn strategie is een slag voor onze innovatie-kracht en opnieuw een voorbeeld van het weinig consistente Nederlandse beleid. Hier zou veel meer invulling gegeven moeten worden aan het feit dat offshore (dus windenergie op zee) een top-thema is. Het CDA Duurzaamheidsberaad is van mening dat dit kabinet de ambitie uit het vorige Energierapport zonder meer had moeten handhaven.

Op pagina 26 wordt gesproken over een verplichte bij- en meestook van biomassa in kolencentrales. Het wordt als een van de goedkoopste opties voor hernieuwbare energie in Nederland gezien.²⁵ Grootschalige bijstook van biomassa klinkt als een makkelijke optie, echter hoe gaan we op een duurzame manier aan de benodigde biomassa komen, waarbij geborgd is dat dit niet concurreert met de wereldvoedselproductie? Bijstook op grote schaal betekent dat geschikte biomassa ingevoerd moet worden, waardoor een deel van het effect weer verloren gaat. Daarom dringt de vraag zich op of het niet nog doelmatiger is om meer in te zetten op lokaal aangemaakt groengas.

*“Het kabinet zet in deze kabinetsperiode dus een flinke stap en ligt daarmee op koers met het groeipad uit het nationaal actieplan voor hernieuwbare energie.”*²⁶ Dat kun je natuurlijk wel van jezelf beweren, maar dat moet eerst nog waargemaakt worden. De bijgeleverde cijfers zijn niet geruststellend. Momenteel is het aandeel hernieuwbare energie 4%, het doel voor 2020 is 14%. Dat betekent dus een toename van 1% per jaar. Het rapport geeft aan dat in 2015 7% bereikt wordt en in 2020 9%, dus gemiddeld een ½% per jaar. Het rapport (h)erkent dat en komt met aanvullingen: 2% uit bijstook en *“De resterende 3 procentpunt kan komen uit een mix van import en/of uitbreiden van de productie van hernieuwbare energie op nationale bodem in de volgende kabinetsperiode.”* Dus het kabinet wacht af en schuift de rekening door. Er ontstaat ook een para-

²⁴ Energierapport 2008, pagina 73, 2e alinea

²⁵ Pagina 26, 3e alinea

²⁶ Pagina 29, 1e alinea

doxale situatie: Nederland wordt netto exporteur van (grijze) energie (kolen, gas en kernenergie) en gaat groene energie importeren: een “groenwassen” van energie, feitelijk je reinste verlakkerij.

4.1.3. Stimuleren van CO₂-afvang en opslag

CCS is een dure, beperkte “end of line” technologie. Duur, omdat de te gebruiken technieken zeer grote investeringen vragen en het veel energie kost. Per 3 kolencentrales 1 extra erbij voor de CCS! Beperkt omdat het slechts geschikt is voor processen waar op één plaats veel CO₂ wordt geproduceerd en “end of line” omdat het streven juist moet zijn om geen fossiele brandstoffen meer te gebruiken. Daarnaast is het ook een techniek die serieuze beheersproblemen oplevert: net als bij kernafval zal er een beheers- en bewakingsinstantie opgezet moeten worden die over meerdere generaties er voor zorgt dat het CO₂ ook daar blijft waar het ingestopt wordt. Met die kanttekeningen kan CCS voor de komende decennia wel behulpzaam zijn, maar het zou onverstandig zijn om er een speerpunt van te maken. “*Het kabinet zet in op het verkrijgen van Europese financiering [voor CCS]*”²⁷ Wat gebeurt er als die financiering niet komt? Wie betaalt er dan? Hoeveel? Welk deel van zo'n Europese financiering is in feite “vestzak-broekzak”? Naar de mening van het CDA Duurzaamheidsberaad moet er geen belastinggeld naar CCS onderzoek gaan. Het moet voor bedrijven aantrekkelijk zijn om er in te investeren, omdat het alternatief (grootschalige inkoop van CO₂ emissierechten onder de vlag van het ETS) veel duurder is.

Mocht de bovenstaande koppeling met het ETS niet effectief blijken, door bijvoorbeeld te lage prijzen per ton CO₂, dan zal bij elke nieuwe vergunningaanvraag voor een centrale op fossiele brandstof geëist moeten worden dat vanaf de eerste dag CCS toegepast wordt.

4.2.1 Gas

In paragraaf 4.2.1 staat een belangrijke opmerking: “*Grootschalige opslag van elektriciteit en warmte vermindert de vraag naar flexibele opwekcapaciteit en daarmee ook de vraag naar gas.*”²⁸ Er wordt alleen geen invulling aan gegeven. Wat wordt er in concreto gedaan? Een oplossing voor grootschalige opslag van elektriciteit betekent ook dat de verzwaring van het distributienet wegens inpassing van fluctuerende bronnen als wind en zon niet of in veel mindere mate nodig zal zijn.²⁹

²⁷ Pagina 30, kader

²⁸ Pagina 31, 2e alinea – punt 2

²⁹ Pagina 51, 3e alinea

Het rapport pleit ook voor het ontwikkelen van schaliegas velden, op basis van “het succes van onconventionele gasproductie in de VS”. Inmiddels is door de neven-effecten deze gaswinning controversieel. Het blijkt dat soms een deel van de gebruikte chemicaliën het grondwater bereikt met alle vervuilende effecten van dien. Het breken van het gesteente om het aardgas te winnen zorgt ook voor verlies van dit sterke broeikasgas richting de atmosfeer. Daarom vindt het CDA Duurzaamheidsberaad, dat er in Nederland geen exploratie van schaliegas moet plaatsvinden, voordat er duidelijkheid is over de gebruikte methode, de gebruikte chemicaliën en noodzakelijke garanties voor het milieu.

4.2.2. Kernenergie

Vanwege de beperkte CO₂-uitstoot ziet het kabinet kernenergie als een belangrijke energiebron en als overbrugging naar een duurzame energiehuishouding.³⁰ Het CDA Duurzaamheidsberaad is het daar ten dele mee eens: het is wel CO₂-arm, maar niet de weg naar een duurzame energiehuishouding. Met nieuwe technieken is de afvalproblematiek te beperken (o.a. hergebruik van splijtstoffen), maar daarmee niet verdwenen.

Terecht wordt geconstateerd: *“Kernenergie kent echter ook forse nadelen, zoals de recente ramp in Japan heeft aangetoond. ... dergelijke ongevallen met kernreactoren moeten te allen tijde worden voorkomen.”*³¹ Een dergelijke garantie kan nooit gegeven worden want ongevallen zijn niet uit te sluiten, alleen de kans is te verkleinen. Maar zelfs met een kans van 1:10.000 jaar kan er morgen een ramp gebeuren. Kunnen we ons in het dichtbevolkte Nederland veroorloven dat een stuk grond van zo’n 1250 km² (dat is de omvang van de verboden zone bij Fukushima) voor jaren onbewoonbaar blijft? In zo’n cirkel rond Borssele wonen meer dan 200.000 mensen!

De regering laat de vergunninghouders bijdragen *“aan de financiering van een fonds om de eindbestemming van radioactief afval te onderzoeken.”*³² Wie dragen er verder in dit onderzoek bij? Welk deel ieder? Onderzoeken is een eerste stap, wie betaalt het uitvoeren? Wat zijn de lessen van de “veilige” opslag in Asse in Duitsland (opruimkosten enkele miljarden)? Het rapport verwijst naar een programma dat in 2014 komt, dus voor die tijd kan er zeker geen beslissing genomen worden over een nieuwe kerncentrale.

Het kabinet stelt dat het afbouwen van kernenergie in Duitsland geen invloed heeft op de Nederlandse situatie. Het CDA Duurzaamheidsberaad is het daar niet mee eens. De Duitse uitspraak betekent een nieuwe aanslag op het draagvlak voor kernenergie. Nederland wordt netto exporteur van elektriciteit. We krijgen dus de absurde situatie dat de

³⁰ Pagina 33, 2e alinea.

³¹ Pagina 33, 3e alinea

³² Pagina 34, 2e alinea

Nederlandse kerncentrales voor de Duitse markt moeten werken, terwijl Duitsland geen kernenergie wil hebben.

Het kader aan het eind van deze paragraaf heeft als titel: Mogelijk maken van nieuwe kerncentrales in Nederland.³³ Naar het oordeel van het CDA Duurzaamheidsberaad is dat prematuur. Eerst moet vastgesteld worden dat Nederland exporteur van kernenergie wil zijn, moeten de maatschappelijke risico's van de veiligheidsrisico's geaccordeerd zijn en moet er niet alleen een "stappenplan" voor de eindberging van kernafval beschikbaar zijn, maar dit moet qua financiering en uitvoering geborgd zijn.

4.3.1. Robuust ETS-systeem

Op Europees niveau wordt ingezet op het ETS-systeem als sturingsmiddel om een 80-95% CO₂ reductie te halen in 2050. Hoewel het principe van het ETS-systeem goed is, is de praktische waarde vooralsnog beperkt. ETS bereikt nog niet de helft van de CO₂ uitstoot en de huidige prijs (ongeveer € 16/ton) is nauwelijks een stimulans om werkelijk de CO₂ uitstoot te beperken. Het CDA Duurzaamheidsberaad pleit voor het instellen van een minimumprijs per ton CO₂, zoals dat ook wel bij landbouwproducten geldt. Gedacht kan worden aan € 20/ton nu, geleidelijk oplopend tot € 60/ton in 2020.

4.3.2. Werking van de elektriciteitsmarkt: grijs en groen gaan prima samen

Marktpartijen zien Nederland als goede vestigingsplaats voor kolen-, gas- en kerncentrales.³⁴ "Als deze ontwikkeling doorzet, wordt Nederland netto exporteur van elektriciteit" Hier komt weer heel sterk de passieve houding van de regering naar voren: het overkomt ons, zonder dat de vraag gesteld wordt: moet je dat willen in het dichtbevolkte Nederland? En tegen welke maatschappelijke kosten? In de paragraaf Kernenergie is bovendien de vraag gesteld wat het betekent voor het draagvlak voor kernenergie als wij in Nederland de centrales moeten huisvesten voor de Duitse markt, die Duitsland zelf niet meer wil.

Gesteld wordt dat investeringen in fossiele brandstoffen niet ten koste gaan van investeringen in hernieuwbare energie. Dit is een discutabele stelling immers het investeringsplafond is niet oneindig. Zo zal gesubsidieerd onderzoek naar CCS de financiële mogelijkheden voor onderzoek naar hernieuwbare energie beperken. Dat geldt niet alleen voor overheidsinvesteringen, maar net zo goed voor bedrijfsinvesteringen.

De elektriciteitsmarkt is een commodity-markt Dat betekent dat praktisch concurrentie primair op prijs zal zijn. "In een competitieve elektriciteitsmarkt met voldoende produc-

³³ Pagina 34, kader

³⁴ Pagina 38, 4e alinea

tiecapaciteit concurreren elektriciteitsproducenten met elkaar op basis van marginale productiekosten."³⁵ Daarbij wordt opgemerkt dat de marginale kosten voor hernieuwbare energie nihil zijn. Al is dat niet helemaal waar, want het verwaarloost de onderhoudskosten, het geeft wel aan dat slechts gekeken wordt naar reeds geïnstalleerd vermogen. Echter ook voor het beoordelen van innovaties en investeringsbeslissingen gaat het primair om verlaging van de productiekosten. Vanuit die optiek zijn kolen-, gas- en kernenergie aantrekkelijker, dus wordt er niet of slechts beperkt geïnvesteerd in zon- en windenergie. Zonder duidelijke regierol van de overheid komt dus het omslagpunt naar duurzame productie niet dichterbij.

4.3.3. Handhaving huidig beleid: geen financiële stimulering van fossiele brandstoffen

*"Subsidies op fossiele brandstoffen vormen een belemmering voor een gelijk speelveld tussen grijze en groene energie"*³⁶ Toch is dat wat er gebeurt met de vrijstellingen voor de energiebelasting en de kolenbelasting. Er staat: *"Daarnaast is in de energiebelasting en kolenbelasting een vrijstelling van kracht voor de gas- en koleninzet in centrales voor elektriciteitsproductie. De achtergrond daarbij is, dat de opgewekte elektriciteit wordt belast met energiebelasting. Er zou sprake zijn van dubbele heffing..."*³⁷ Maar juist de grote energieafnemers zijn praktisch vrijgesteld van energiebelasting zoals uit onderstaande tabel blijkt. Er is door de vrijstelling voor de kolenbelasting niet sprake van een dubbele heffing, maar een dubbele vrijstelling! Dat is bepaald niet volgens het model "de vervuiler betaalt". Als de vrijstelling wordt gehandhaafd, dan zou de regressie in de energiebelasting moeten worden aangepakt.

Tabel: Tarieven energiebelasting op aardgas en elektriciteit

Aardgas per m3	Tarief in 2011 exclusief BTW	Elektriciteit per kWh	Tarief in 2011 exclusief BTW
tot 5.000	€ 0,1639	tot 10.000	€ 0,1121
5.000 - 170.000	€ 0,1419	10.000 - 50.000	€ 0,0408
170.000 - 1 mln	€ 0,0393	50.000 - 10 mln	€ 0,0109
1 mln - 10 mln	€ 0,0125	boven 10 mln niet-zakelijk	€ 0,0010
boven 10 mln niet-zakelijk	€ 0,0117	boven 10 mln zakelijk	€ 0,0005
boven 10 mln zakelijk	€ 0,0082		
Aardgas voor motorrijtuigen	€ 0,0318		

³⁵ Pagina 39, 1e alinea

³⁶ Pagina 39, 4e alinea

³⁷ Pagina 40, 2e alinea

5. Verbeteren van de energie-efficiëntie

Hoofdstuk 5 van het Energierapport had niet geschreven hoeven worden, immers *“Dit kabinet heeft geen overall doelstelling voor energie-efficiëntie”*³⁸ en waar geen doelstelling is zal ook geen doel worden gehaald.

Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt dat die doelstelling alsnog opgenomen moet worden en denkt daarbij aan een doelstelling van een energie-efficiëntieverbetering van 2% per jaar, zoals in het Energierapport 2008 reeds was aangegeven.³⁹ Gezien de ontwikkeling van het energie- en het elektriciteitsgebruik sinds 2005 is dit absoluut geen onmogelijke opgave! Het ministerie toont echter geen enkel initiatief en geen enkele creativiteit bij energiebesparing, terwijl juist alle creativiteit moet worden aangewend om tot energiebesparing te komen, immers elke joule die minder nodig is spaart aan de bron al gauw twee joule! In het Energierapport 2008 stond dat zo verwoord: *“Energiebesparing is de basis van het energiebeleid.”*⁴⁰

Hierbij hoort ook de benutting van restwarmte. Dit is een zeer goede optie, die door te grote risico's voor marktpartijen en onvoldoende ondersteunend beleid van de overheid onvoldoende van de grond komt. Dergelijke initiatieven zouden goed passen in een Green Deal.

In het kader van het stimuleren van hernieuwbare energie dringt het CDA Duurzaamheidsberaad er op aan om alsnog een regeling te treffen voor vrijstelling van de energiebelasting bij zelflevering binnen coöperaties.

Uit onderzoek blijkt dat met name moderne installaties lang niet de energie-efficiëntie opleveren die op de tekentafel bedacht is. Dit komt door niet optimale installatie, verkeerde instellingen van de systemen, onjuist beheer en onvoldoende onderhoud. Dit soort fouten komt voor bij warmte-koude opslag, bij de instelling van HR-CV systemen, balansventilatiesystemen enzovoort. Het verbeteren van die situatie zou een speerpunt moeten zijn. Standaard zou een prestatieverplichting voor installaties (WKO, HR ketels etc.) moeten worden aangegaan en gecontroleerd. Niet alleen bij oplevering maar ook periodiek, dus er zou een soort APK op deze installaties moeten komen.

5.2 Green Deal

Het CDA Duurzaamheidsberaad staat achter het principe van de Green Deal, maar het kan niet zo zijn dat die Green Deal praktisch neerkomt op het afschuiven van verantwoordelijkheid naar lagere overheden, zoals zou kunnen worden afgeleid uit de zinsne-

³⁸ Pagina 42, 2e alinea

³⁹ Energierapport 2008, pagina 67, 3e alinea

⁴⁰ Energierapport 2008, pagina 69, 2e alinea

de: *“Deze [Green deal] benadering sluit optimaal aan bij lopende en nieuwe initiatieven in de maatschappij, ... programma’s van gemeenten, provincies, waterschappen en het bedrijfsleven”*.⁴¹ Dit is niet de gespreide verantwoordelijkheid waar het CDA voor dient te staan.

Naar onze mening zou de Green Deal niet alleen moeten gaan om nieuwe installaties en ontwikkelingen, maar ook het inrichten en uitvoeren van een APK om de doelmatigheid van bestaande installaties te waarborgen (zie hierboven) zou ons inziens prima passen binnen een Green Deal.

Het kabinet wil een Green Deal met de samenleving aangaan maar de voorbeelden wekken de indruk dat het primair gaat over een deal met het bedrijfsleven, en dan vooral met partijen die menen aan milieumaatregelen te kunnen verdienen. Op zichzelf is hier niets op tegen, maar deze aanpak werkt allesbehalve enthousiasmerend op de bevolking als geheel. Het lijkt ons beter het begrip “Deal” niet de betekenis te geven van wat onder marktpartijen wordt verstaan onder een “voordelige deal”, maar van een verbintenis waarbij zowel de regering als de bevolking zich verbinden hun uiterste best te zullen doen te sterke opwarming van de aarde te voorkomen en goede levenskansen te geven aan volgende generaties.

Kernpunt van een CDA-minister zou natuurlijk minimaal moeten zijn om coöperatieve initiatieven van burgers, zoals windmolen-coöperaties, waarmee zij zelf hun verantwoordelijkheid nemen, sterk te stimuleren,.

5.4 Transportsector

Het energierapport refereert ook aan de fiscale autobrief die onlangs naar de Tweede Kamer is gestuurd: *“Daarnaast kondigt het kabinet in de fiscale autobrief, die onlangs naar de Tweede Kamer is gestuurd, maatregelen aan om de aanschaf van zuinige en schone auto’s in aangescherpte vorm voort te zetten.”*⁴² Het aanscherpen van de normen wanneer een auto onder de regeling “zuinige en schone auto's” valt is terecht. Dat zou feitelijk jaarlijks moeten gebeuren, zodat steeds alleen de top x% binnen die regeling past. Maar het werkelijke effect van de voorgestelde maatregelen in de brief is totaal anders: kleine efficiënte auto’s worden duurder en grote zware auto’s goedkoper. Als voorbeeld berekening wordt in de brief aangegeven dat een Renault Twingo van €8311 naar €9364 gaat (+12,7%), een VW Passat van €30138 naar €27913 (-7,4%) en een Volvo XC90 van €75370 naar €65547 (-13%). Dit is een ongewenst effect.

⁴¹ Pagina 44, 4e alinea

⁴² Pagina 47, 2e alinea

Terecht wordt er een aparte paragraaf gewijd aan elektrisch vervoer. Gezien de vele voordelen moet hier ambitieus op ingezet worden. Wat ons betreft zou de doelstelling voor 2020 hoger gesteld mogen worden. In het voorstel "VLOEIENDE ACCELERATIE - Naar een duurzamere mobiliteit middels elektrisch vervoer" van de duurzaamheidsgroepen van PvdA, CDA en ChristenUnie uit 2009, wordt een streefgetal van 300.000 auto's aangegeven. Als Nederland gidsland wil zijn, moet dit haalbaar zijn.

5.5. Gebouwde omgeving

De gebouwde omgeving neemt een aanzienlijk deel van het energieverbruik voor zijn rekening, maar in veel gevallen worden de kansen voor energiebesparing niet benut door het "split incentive" in de huursector. Het rapport erkent dit: *"Verhuurders hebben onvoldoende prikkel om in energie-efficiëntie te investeren als de baten vooral bij de huurder komen te liggen in de vorm van een lagere energierekening."* Helaas meldt het rapport geen initiatieven om die patstelling te doorbreken. Het CDA Duurzaamheidsberaad vindt dat een belangrijk gemis en pleit voor een initiërende rol voor de overheid om hier uit te komen.

Voor de langere termijn wil het kabinet de energieprestatie in de bouw verbeteren, *"... met als uiteindelijk doel dat nieuwbouw vanaf 2020 energie-neutraal is. De rijksoverheid wil daarbij een voorbeeldrol vervullen...daar waar de investeringen rendabel zijn."* Dit is vaag, want wat zijn de criteria voor het begrip "rendabel"? Het TopTeam Energie pleit voor een rol van de overheid als *"launching customer"* voor nieuwe technieken en methodieken. Dat past ook goed in de voorbeeldrol. Het mag niet zo zijn dat de kansen die op dit vlak ontstaan gemist worden door de toetsing aan het niet nader gedefinieerde "rendabel".

Ook in deze paragraaf is er meer aandacht voor nieuwbouw dan voor het opwaarderen van bestaande bouw en individuele woningeigenaren en -huurders. Er zijn misschien wel twee miljoen huishoudens in Nederland die hun woning beter zouden willen isoleren. De kern daarvoor zou gevormd moeten worden door de adviezen in de energielabels, echter zowel de constatering in de energielabels als de aanbevelingen sluiten vaak totaal niet aan bij de ervaringswereld van de woningeigenaar of huurder (zoals het aanbevelen om een HR-verwarmingsetel te plaatsen in een appartement van een complex met centraal geregelde verwarming). De adviezen zijn vaak ook gericht op groot-schalige aanpak, zoals totale renovatie van gevels of daken. Maar het moet mogelijk zijn aanzienlijke energiebesparing te realiseren met maatregelen op veel kleinere schaal die kunnen worden uitgevoerd door doe-het-zelvers of klussers tegen een 0% BTW tarief. Hier kunnen belemmeringen worden weggenomen, kan voorlichting worden gegeven en kan er op worden toegezien dat bedrijven de prijzen van isolatiematerialen niet opdrijven.

In dit verband is het ook goed om nogmaals naar de energielabels van woningen te kijken. Deze zijn nog steeds voor bewoners totaal ondoorzichtig en de prestatie-eisen voor een A-label zijn op weg naar algemeen "passief bouwen" volstrekt onvoldoende. De landen om ons heen hanteren totaal andere (strengere) normen. Naar het inzicht van het CDA Ledenberaad zou het energielabel iets moeten zeggen over het energiegebruik van de woning, onder duidelijk gedefinieerde condities, bijvoorbeeld "de woning vraagt voor verwarming onder de standaard condities X m³ gas per jaar, dat is Y m³ per m²".

6. Adequate infrastructuur en versterken markten

De hoogspannings- en koppelingsnetten krijgen steeds meer internationaal belang. Terecht zet het Energierapport de netwerkontwikkelingen in een Europees kader. Maar het is onterecht om vervolgens een zwarte piet uit te delen aan hernieuwbare energie: "*Met name bij windenergie en zonne-energie wisselt de elektriciteitsproductie sterk als gevolg van de weersomstandigheden. Dat betekent dat investeringen nodig zijn in de netten...Dit vraagt om uitbreiding en verzwaring van de bestaande netten*"⁴³ Decentrale energieopwekking en met name van wind- en zonne-energie veroorzaakt wel twee-richtingen verkeer op het net, maar of nu daarom meer stroom door de netten moet lopen is niet bewezen. Zeker niet als ingezet gaat worden op het opzetten van lokale buffering van elektrische energie. Dan zou decentrale opwekking zelfs kunnen leiden tot vermindering van de transportbehoefte.

De integratie van de energiemarkten heeft wel gevolgen: "*Gas en elektriciteit worden daardoor over grotere afstand getransporteerd*".⁴⁴ Er zal dus geïnvesteerd moeten worden in netwerken met lagere verliezen. Het kabinet zou daarom plannen voor een Europees HVDC "backbone netwerk" serieus moeten bestuderen. Zo'n netwerk maakt in principe ook de weg vrij voor grootschalige zonne-energie afname vanuit de landen rondom de Middellandse zee en de Sahara.

In Nederland zijn op dit moment meerdere (kolen-)centrales in aanbouw. Ook voorziet het kabinet investeringen in kerncentrales. Daarom is "*Voor elektriciteit (is) uitbreiding van de infrastructuur nodig om de geplande extra productiecapaciteit in Nederland te faciliteren*".⁴⁵ Voor zover die extra opwekkingscapaciteit nodig is voor de Nederlandse markt, is financiering via de netwerkkosten binnen de energierekening logisch, echter als die extra capaciteit vooral voor de export is, wie gaat die dan betalen? Dit mag niet bij de Nederlandse energieafnemers of de belastingbetalers terecht komen. Het rapport komt zelf met een suggestie: invoering van een producententarief.⁴⁶ Het CDA Duur-

⁴³ Pagina 51, 3e alinea

⁴⁴ Pagina 51, 4e alinea

⁴⁵ Pagina 51, 5e alinea

⁴⁶ Pagina 56, 3e alinea

zaamheidsberaad vindt dat dit moet geregeld zijn voordat het punt bereikt wordt, dat Nederland netto-exporteur wordt.

6.2.2 Verruimen mogelijkheden participatie landelijk netbeheerders

Het kabinet wil ruimte maken voor private financieringen in de landelijk netbeheerders.⁴⁷ Het CDA Duurzaamheidsberaad heeft hier op zich geen bezwaar tegen, mits daar een goede regulering t.a.v. vaststelling van tarieven en investeringsruimte tegenover staat.

6.3 Extra investeringen in transportcapaciteit

Voor het stimuleren van windparken op zee is destijds het “stopcontact op zee” concept ontwikkeld. Het is teleurstellend dat dit concept nu totaal buiten beeld verdwijnt. Dat is immers een concrete stap die de overheid, in de vorm van een opdracht aan Tennet, zou kunnen nemen om de realisatie van windparken op zee te versnellen, teneinde het in 2008 gestelde doel van 6000 MW in 2020 te bereiken... Hierbij is het juist belangrijk tijdig te investeren in het netwerk om de onontkoombare energie-transitie vorm te kunnen geven.

6.5 Minder lasten voor overheid en sector

De NMa voert een evaluatie uit van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet. Dat is terecht: er is sinds de invoering van betreffende wetten al weer veel veranderd op energieterrein. De inzet is vermindering van toezichtslasten, administratieve lasten en inhoudelijke nalevingskosten.⁴⁸ Naar het oordeel van het CDA Duurzaamheidsberaad is dit het verkeerde uitgangspunt. Primair moet gekeken worden naar de eisen die vanuit de samenleving qua milieu, veiligheid en leveringszekerheid worden gesteld. Als die aspecten als leidend worden genomen, zou het wel eens zo kunnen zijn dat het beeld van te hoge bestuurlijke, toezichts-, en administratieve lasten onterecht is. Wel is denkbaar dat de regelgeving op sommige punten bijstelling verdient, wat echter niet noodzakelijkerwijs leidt tot vermindering van de regelgeving. Gezien de getoonde gretigheid van binnen- en buitenlandse partijen om in Nederland conventionele- en kerncentrales te bouwen, lijkt hier niet echt een probleem te zijn.

⁴⁷ Pagina 54, 3e alinea

⁴⁸ Pagina 58, 3e alinea